

УКРАЇНА НА РОЗДОРІЖЖІ

ТВЕРДІ ПОБУТОВІ ВІДХОДИ: РЕФОРМА ЧИ АНТИРЕФОРМА?

Американська торговельна палата в Україні представляє консолідовану позицію своїх компаній-членів та захищає їх інтереси на шляху України до економічного успіху, політичної ваги у світі, індивідуальної свободи та добробуту для кожного громадянина.

УКРАЇНА НА РОЗДОРІЖЖІ

ТВЕРДІ ПОБУТОВІ ВІДХОДИ: РЕФОРМА ЧИ АНТИРЕФОРМА?

ЗІТКНЕННЯ ІНТЕРЕСІВ: ВІДПОВІДАЛЬНИЙ БІЗНЕС І СУСПІЛЬСТВО ПРОТИ КОРУПЦІЙНИХ СХЕМ

Підприємства, компанії, корпорації, які ведуть бізнес в Україні відповідально, прозоро, з повагою до суспільства та країни, зацікавлені у тому, щоб проблема забруднення довкілля твердими побутовими відходами (Додаток 1) вирішувалася ефективно. Реформи, які почалися у галузі поводження з твердими побутовими відходами, потребують також і внеску з боку відповідального бізнесу. Компанії, особливо ті, які виробляють товари масового вжитку, продукують також і багато споживчої упаковки, яка після використання товарів може потрапляти у тверді побутові відходи. Тому компанії готові надати суспільству фінансові та організаційні ресурси, щоб упаковка не потрапляла на звалища, а перероблялася та утилізувалася. Відповідальний бізнес усвідомлює, що його успіх в Україні залежить від успіху і економічного розвитку країни. Тому відповідальний бізнес готовий брати на себе частку витрат. **Водночас діяльність, яка має на меті лише збагачення певних осіб чи корпорацій, шляхом використання влади, суперечить інтересам відповідального бізнесу та інтересам суспільства.** Останні законодавчі ініціативи свідчать про те, що ризик побудови корупційних схем у галузі поводження з відходами упаковки сьогодні надзвичайно високий.

ЗІТКНЕННЯ ПРИНЦИПІВ: РОЗШИРЕНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИРОБНИКА ПРОТИ ФІСКАЛЬНОГО ПІДХОДУ

Свою частину внеску у справу переробки та утилізації відходів упаковки і твердих побутових відходів загалом відповідальний бізнес готовий реалізувати у вигляді **Організації розширеної відповідальності виробника (ОРВВ)**. Натомість відповідальний бізнес категорично проти фіскального способу вирішення проблеми поводження з відходами. Податок на упаковку, чи то у

ЗІТКНЕННЯ

Інтересів

Принципів

Законопроектів

Стратегій

Векторів

формі існування відміненої постмайданним Урядом 915-ї постанови Кабміну, чи то у формі податку на упаковку, як те пропонує пакет законопроектів №№ 4835-4838, чи то у формі депозитної системи, як її викривлено подано у проекті закону № 5614 «Про систему збирання та утилізації використаної тари», не припустимий для бізнесу.

Ставки податку, що їх пропонує ввести пакет законопроектів №№ 4835-4838 (рис. 1), настільки великі, що призведуть до потужного цінового струсу на ринку споживчих товарів.

Введення нових квазіекологічних податків означатиме підвищення цін на товари для населення, скорочення інвестицій в економіці, зростання тіньового сектору економіки. **За нашими підрахунками, обсяг цих втрат для економіки, у разі введення податку на упаковку, становитиме близько 7 млрд гривень.** (Додаток 2).

Податок на упаковку призведе до усунення бізнесу від вирішення проблеми забруднення навколишнього середовища і зосередить кошти у руках держави, якій доведеться брати на себе тягар невластивих їй функцій. Отже, проблему переробки і утилізації відходів упаковки вкотре не буде вирішено. Україна зробить крок назад у реформах там, де вона мала б рухатися вперед шляхом, яким йдуть країни Європейського Союзу.

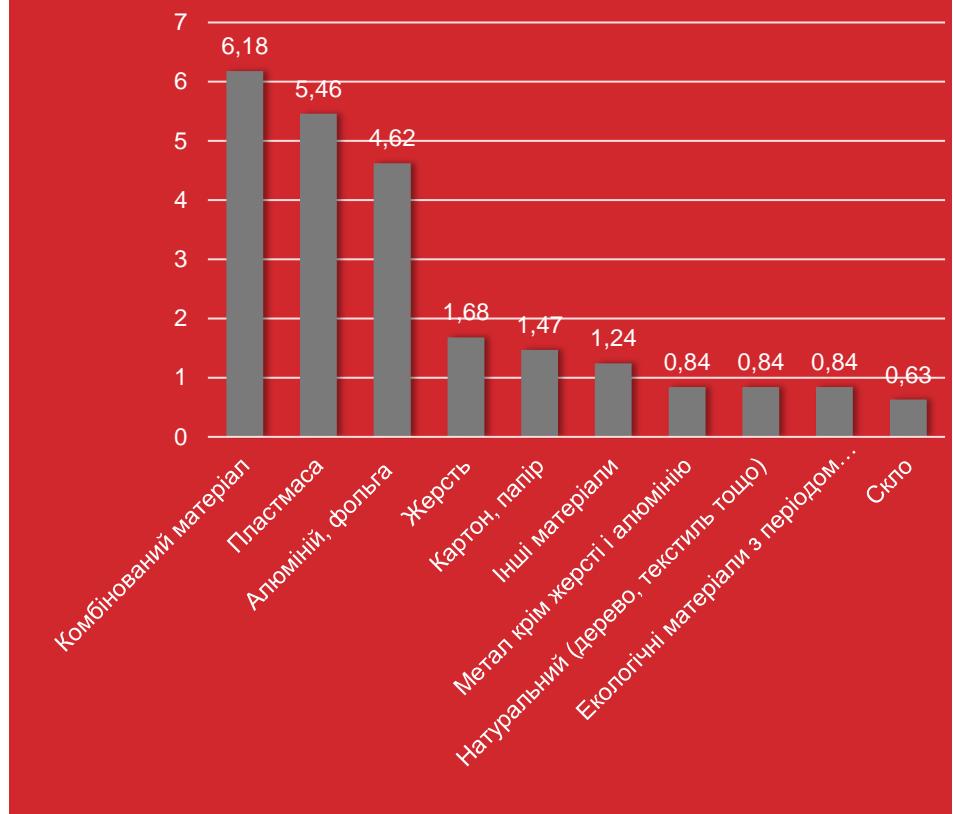
ЗІТКНЕННЯ СТРАТЕГІЙ:

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ПРОТИ СТАРОЇ СИСТЕМИ ЗАХОРОНЕННЯ НА ПОЛІГОНАХ

Відповідальний бізнес повністю підтримує ідею розробки Національної стратегії поводження з побутовими відходами та сподівається, що в Стратегії буде закладено основи для цивілізованого поводження з відходами, а саме: принципи розширеної відповідальності та роздільного збору побутових відходів та відходів упаковки, що базуються на «ієрархії відходів».

З того проекту Стратегії, який вже частинами оприлюднено, видно, що цей документ створюється у мейнстрімі реформ, які активно проводить Україна, та містить європейські

Рис. 1. Ставка податку з виробників та імпортерів товарів в упаковці в залежності від матеріалу, з якого виготовлено упаковку (гривень за кілограм) за проектом Закону № 4836

принципи поводження з відходами упаковки, тобто відповідає директивам ЄС, Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, збігається з духом нових нормативних документів, що зараз активно розробляються у Євросоюзі. Проект Національної стратегії поводження з відходами у частині поводження з твердими побутовими відходами, здається, визначає пріоритет ринкових способів вирішення проблеми твердих побутових відходів над старою і чинною системою захоронення відходів на сміттєвих полігонах.

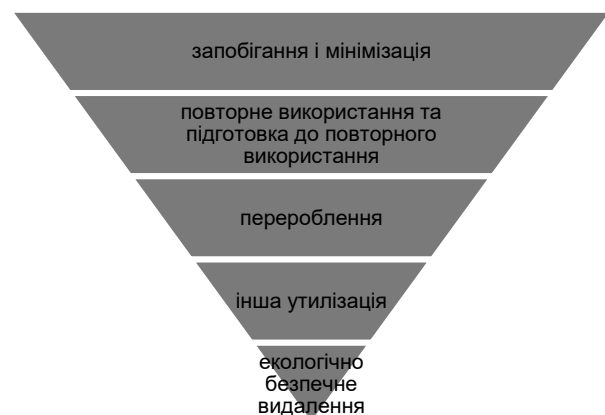
Відповідальний бізнес сподівається, що Розширена відповідальність виробника (РВВ), яка базується на роздільному зборі твердих побутових відходів, і надалі буде визначена у Національній стратегії як головний метод поводження з побутовими відходами в Україні.

26

країн ЄС мають організації РВВ

Натомість стара система захоронення відходів на полігонах чи спалювання відходів визнані проектом Стратегії як неприйнятні для суспільства. Проект Національної стратегії передбачає, що відходи упаковки повинні перероблятися. Відходи паперу, картону мають бути сировиною для картонно-паперової промисловості, скляна тара повинна використовуватися багаторазово або перероблятися на заводах з виготовлення склотари, відходи пластику чи поліетилену мають стати сировиною для підприємств, що виробляють різноманітні вироби з полімерів, а відходи металевої упаковки мають переплавлятися на метал. Усі ці потужності з переробки наявні в Україні і відчувають брак вторсировини (Додаток 6). Це стосується і відходів дерев'яної тари, комбінованої тари, тощо. Підлягають переробці, а не спалюванню чи захороненню, також і використані товари, що відпрацювали свій термін: елементи живлення, електротехніка та електроніка, автомобільні шини і т.ін. Механізм розширеної відповідальності виробника, що широко застосовується у світі та Європейському Союзі зокрема, найкраще підходить для цього (Додаток 3). Десятиліттями цей механізм, що опирається на ієрархію відходів, закладену в основу Рамкової Директиви про відходи (2008/98/ЄС), показує свою ефективність. Навпаки, всі намагання вирішувати проблему переробки відходів державними установами чи монополіями за рахунок податку зазнали невдачі, як зазнали невдачі експерименти планової державної економіки вирішити задачу економічного зростання та добробуту людей.

«Ієрархія відходів»

ЗІТКНЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВЕКТОРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІКА ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ ПРОТИ ПОСТРАДЯНСЬКОЇ МОДЕЛІ ХИЖАЦЬКОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Європейський Союз обрав шлях розвитку економіки замкнутого циклу: якомога більше сировини для економіки отримувати з відходів і товарів, що відслужили своє і якомога менше використовувати невідновлювані природні ресурси, такі як корисні копалини чи деревину

(Додаток 4). Україна підписала з ЄС Угоду про асоціацію, у якій взяла на себе обов'язок збільшувати обсяги переробки відходів та повторно використовувати їх в економіці. Реформи, що їх провадить Україна, ставлять собі за мету позбутися залежності від експорту природних ресурсів та товарів з низьким ступенем переробки. Водночас, такі структурні зміни заслужено позбавляють впливу старі продуктивні сили, що на шкоду суспільству і громадянам воліли б заморозити пострадянську екстенсивну економічну модель, яка базується на експлуатації природних ресурсів: паливних, залізної руди та інших корисних копалин, лісу, родючих ґрунтів, води, тощо. Відповідальний бізнес усвідомлює, що успішна Україна можлива, за усіма економічними законами, лише у разі інтеграції у міжнародну економічну систему та європейський економічний простір.

ЗІТКНЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ:

ПРОЕКТ ЗАКОНУ ПРО УПАКОВКУ ТА ВІДХОДИ УПАКОВКИ ПРОТИ ПОДАТКОВОГО ПАКЕТУ ЗАКОНОПРОЕКТІВ

Відповідальний бізнес підтримує Законопроект № 4028 від 04.07.2016 «Про упаковку та відходи упаковки», оскільки ця законодавча ініціатива повністю узгоджується з принципами, що закладені в основу проекту Національної стратегії поводження з відходами. Проект закону № 4028 передбачає створення Організацій розширеної відповідальності виробника та ставить перед виробниками конкретні цілі: досягнути за перший рік роботи Закону рівня утилізації відходів упаковки до 25% в середньому, а поступово через п'ять років вийти на рівень 50% (Додаток 5). Зобов'язання збудувати ефективну систему покладено на бізнес, який солідарно фінансуватиме і організовуватиме ті ланки збору та поводження з відходами упаковки, які сьогодні не є економічно вигідними. Водночас держава не диктуватиме, які витрати має нести бізнес на виконання цієї задачі. Більше того, держава зацікавлена, щоб бізнес мінімізував свої витрати і більше залишав на інвестиції, щоб ціни на продукцію зростали мінімально, але норми утилізації та переробки відходів упаковки виконувалися.

Податковий же пакет законопроектів зобов'язує бізнес сплачувати певну суму у вигляді податків і не містить норм, що мотивували б пошук найбільш ефективних шляхів збору, утилізації та переробки упаковки. До податкового пакету, що активно нав'язується Верховній Раді і суспільству, належать такі законопроекти:

1. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання використання побутових відходів як альтернативного джерела енергії» (реєстр. № 4835 від 16.06.2016 р.)
2. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування розміщення побутових відходів)» (реєстр. № 4836 від 16.06.2016 р.)
3. Проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо використання деяких видів екологічного податку)» (реєстр. № 4837 від 16.06.2016 р.)
4. Проект Закону України «Про відходи» (реєстр. № 4838 від 16.06.2016 р.)
5. Проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо спрямування надходжень від екологічного податку до спеціального фонду державного бюджету та використання екологічного податку)» (реєстр. № 4837-1 від 02.07.2016 р.)

ДОДАТОК 1.

СТАН ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ (ДАНІ ЗА 2016 Р.)

Практично усі побутові відходи в Україні вивозяться на звалище за деяким виключенням. Разом з цим українські підприємства закуповують вторсировину за кордоном!

ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ, %

За даними Кабінету Міністрів у 2015 році лише 5,93% утворених побутових відходів було утилізовано, в тому числі 2,73% (1,3 млн м³) – спалено, 3,2% (1,55 млн м³) – спрямовано на сміттєпереробні заводи та лише 0,003% (17 тис. м³) побутових відходів було компостовано. Решту (близько 94%) було направлено на сміттєзвалища та полігони.

Обсяги побутових відходів в Україні становили 49 мільйонів кубічних метрів або близько 11 млн т. Оскільки лише 78% населення в Україні користується послугами зі збирання побутових відходів, загальні обсяги утворення відходів насправді значно більші.

11 МЛН Т

49 МЛН М³

ДОДАТОК 2.

ВІДХОДИ УПАКОВКИ В УКРАЇНІ: ОБСЯГ, СТРУКТУРА, ПЕРЕРОБКА

У 2017 році загальна маса упаковки, в яку буде упакована продукція, що її споживе ринок, за експертними підрахунками, складе 3,9 млн т або понад 90 кілограм на кожного жителя. Автори ідеї стягувати податок за упаковку хочуть змусити населення заплатити за весь цей колосальний обсяг. Як видно з діаграми, найбільше за масою на ринку буде скляної упаковки, але оподатковуватиметься вона за найнижчою ставкою. Обсяг податку за скло складе понад 1 мільярд грн. За пластик і різну складну упаковку населення заплатить за високою ставкою близько 3,4 мільярди гривень, за папір і картон – 1 млрд. 554 млн. За різноманітну металеву упаковку – баночки, консерви, коробки, ємності, кріплення... приблизно 200 мільйонів, і навіть за дерев'яну та іншу органічну упаковку, яка є зазвичай оборотною та легко переробляється – 340 мільйонів гривень.

6,6 млрд

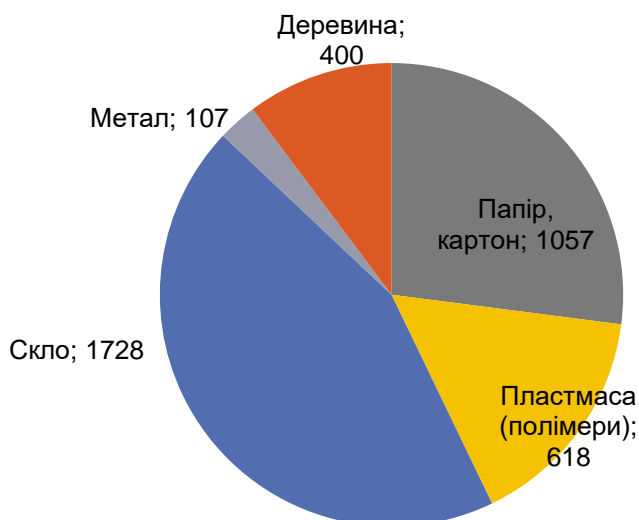
грн податок на
упаковку за рік

8,12 млрд

грн – інвестиції у
наземний транспорт
у 2015 р. – для
порівняння

Отже, близько 6,6 мільярдів гривень буде покладено на плечі населення у вигляді податку лише для того, щоб субсидувати сміттєпереробний бізнес під контролем чиновників. Усі ці кошти будуть практично виключені з інвестиційного обігу. Для порівняння – це майже стільки, скільки було витрачено на капітальні інвестиції у наземний та трубопровідний транспорт у 2015 р. в Україні.

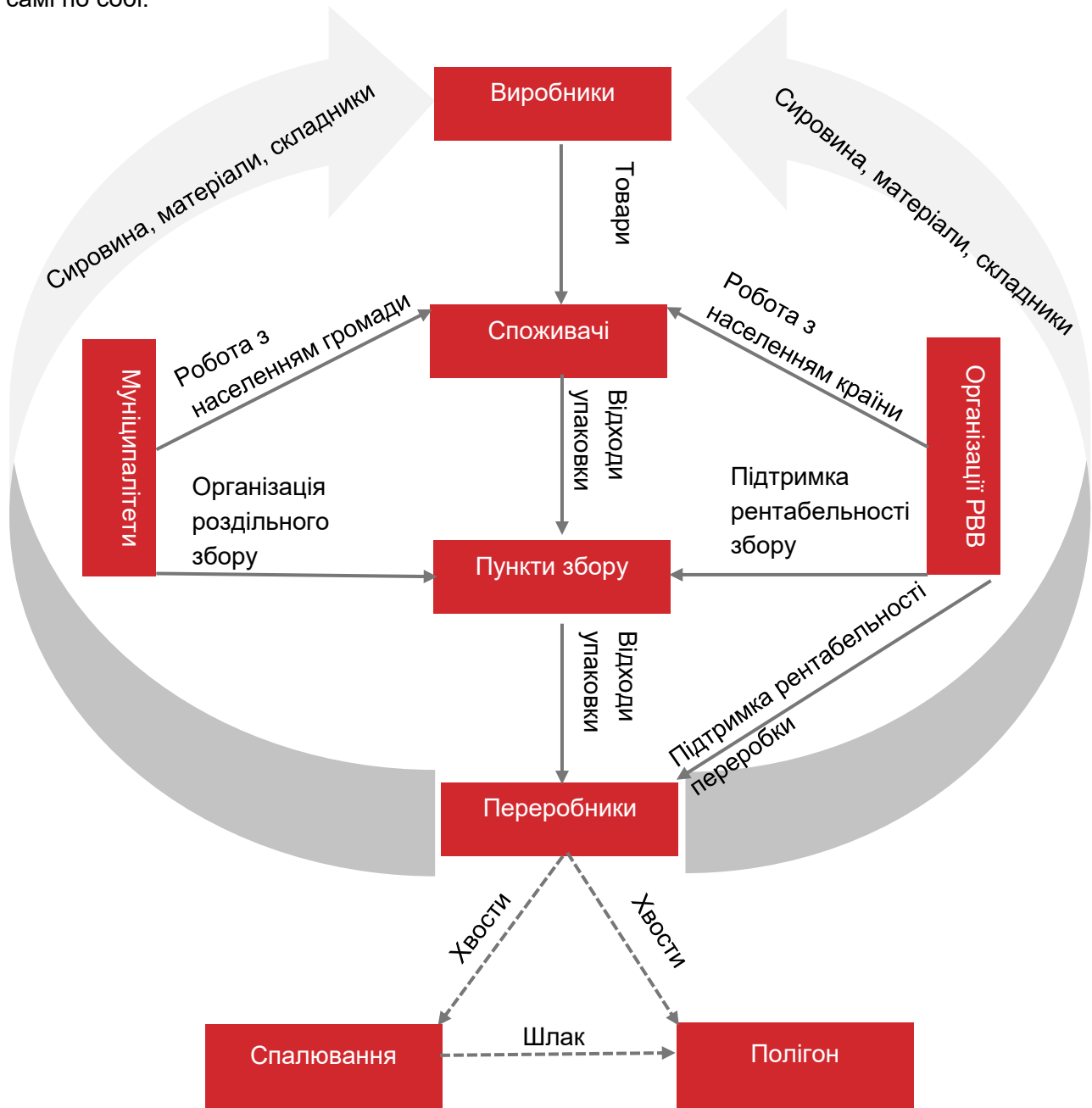
Прогноз загального обсягу упаковки на ринку України (тис. тонн у 2017 р.)

ДОДАТОК 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗШИРЕНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИРОБНИКА: ПРИНЦИПОВА СХЕМА (НА ПРИКЛАДІ УПАКОВКИ)

Головне завдання розширеної організації виробника – організувати та фінансувати ті частини системи збору та переробки відходів, які не можуть бути рентабельні та економічно вигідні самі по собі.

Організація розширеної відповідальності виробника шукатиме найбільш ефективні і найменш дорогі для економіки способи виконати норми зі збору та переробки упаковки, які поставить перед нею Закон.

ДОДАТОК 4.

ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ УПАКОВКИ У ЄС: ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ І ПРІОРИТЕТИ

Євросоюз 2 грудня 2015 р. оприлюднив План дій з переходу на економіку замкнутого циклу – економіку, де утворення відходів буде зведено до мінімуму, а повторне використання ресурсів, сировини і матеріалів – до максимуму. Роздільний збір і розширена відповідальність виробника – основа економіки замкнутого циклу.

Текст Плану дій: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>

- Роздільний збір практикують в ЄС понад 20 років.
- Роздільний збір 1) скла, 2) паперу, 3) металу і 4) пластику стали обов'язковим для країн-членів ЄС з 2008 року.
- Приблизно 40% усіх побутових відходів у ЄС збирається роздільно і переробляється, але є країни, де цей показник сягає 60%, 80%.
- Планується введення в ЄС норми про обов'язковий роздільний збір побутових біо-відходів.
- 2020 року почне діяти заборона на вивіз на звалища роздільно зібраних відходів.
- Взято курс на побудову економіки замкнутого циклу у ЄС, де утворення відходів буде зведено до мінімуму – 85% упаковки у 2030 році буде перероблятися для виготовлення нових товарів.

ДОДАТОК 5.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНОПРОЕКТУ № 4028 «ПРО УПАКОВКУ ТА ВІДХОДИ УПАКОВКИ»

Найголовнішим є те, що законопроект, з одного боку, дає виробникам інструмент реалізувати свою відповідальність перед суспільством, а з іншого – встановлює норми зі збору та утилізації відходів упаковки, які виробники зобов'язані виконати.

Законопроектом передбачено такі норми зі збору та утилізації відходів упаковки на наступні 5 років:

Види відходів упаковки	1-й рік		2-й рік		3-й рік		4-й рік		5-й рік	
	утилізація	в т. ч. перероблення	утилізація	в т. ч. перероблення	утилізація	в т. ч. перероблення	утилізація	в т. ч. перероблення	утилізація	в т. ч. перероблення
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Папір/ картон	35	30	40	35	50	42	56	44	65	50
Скло	35	35	40	40	48	48	56	56	65	65
Пластмаси	15	15	20	20	25	25	30	30	35	35
Метали	15	15	20	20	25	25	30	30	35	35
Дерево	25	15	30	20	37	25	43	30	50	35
Всього	25	22	30	27	37	33	43	38	50	44

ДОДАТОК 6.

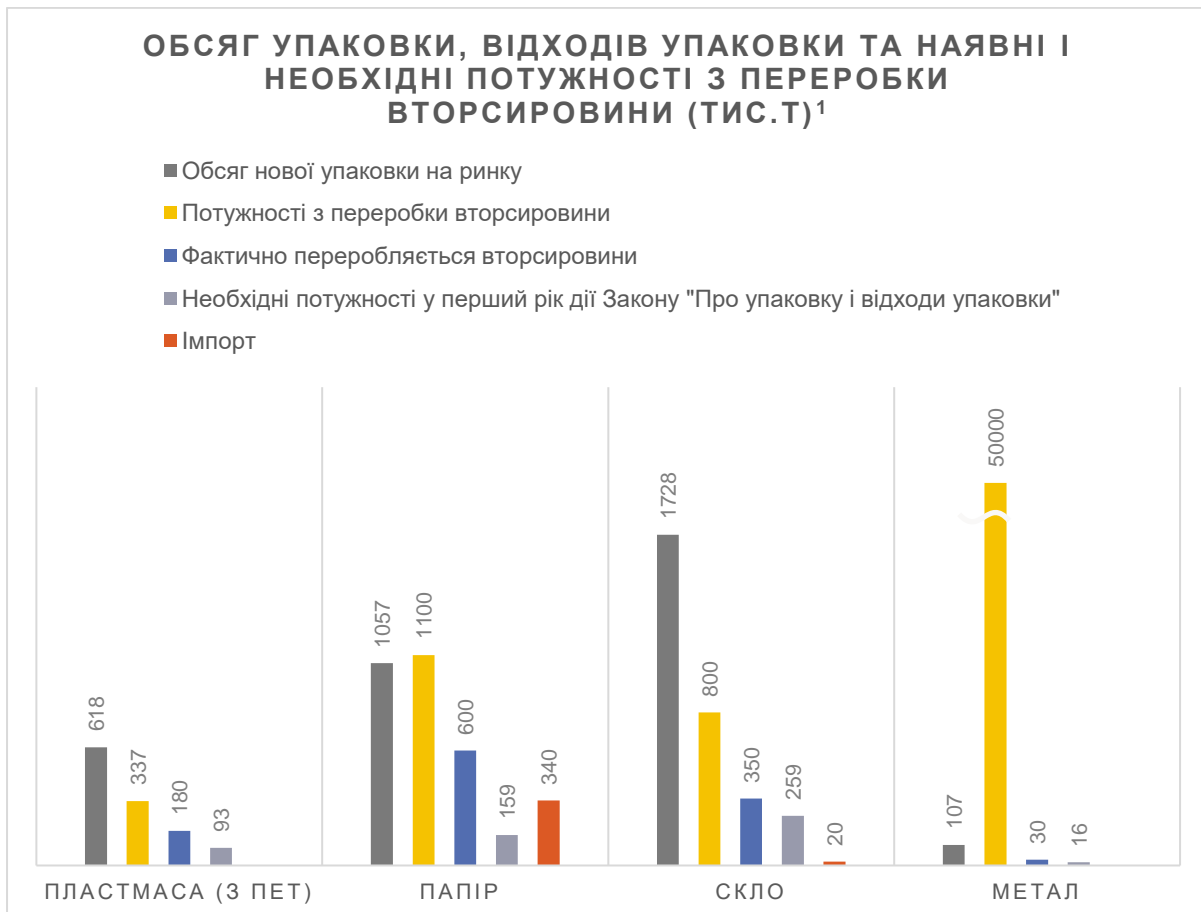
ПОТУЖНОСТІ З ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ УПАКОВКИ

Україна має достатню кількість потужностей для переробки відходів упаковки у разі прийняття Законопроєкту № 4028 «Про упаковку та відходи упаковки».

Як видно з діаграми, наявні потужності з переробки вторинної сировини сильно недозавантажені. За потреби ці потужності можуть швидко зрости ще. Більше того, українські переробні підприємства змушені імпортувати сотні тисяч тон макулатури.

Як бачимо, навіть з введенням норм збору відходів упаковки, передбачених законопроєктом «Про упаковку та відходи упаковки» (Додаток 5), наявних підприємств вистачить, щоб переробити відходи упаковки.

Отже, начебто відсутність потужностей з переробки не може бути аргументом проти роздільного збору і РВВ! Виробничі потужності з переробки відходів: **ПЕТ-пляшки (близько 20 підприємств), вторинних полімерів (близько 40), паперу (15), скла (15), металу (16)**, що розташовані досить рівномірно по території України.

¹ Прогноз на 2017 р.